

POWERVROUW

Een onderzoek naar vrouwen uit Noord-Holland Noord
Hun kijk op vrouw-zijn, in Nederland, anno nu

Bureau Discriminatiezaken
Noord-Holland Noord

Door Femke Broeze

© 2014 Art.1 Bureau Discriminatiezaken Noord-Holland Noord

Art.1 NHN
Gasthuisstraat 2
1811 KC Alkmaar

072 515 440
info@art1nhn.nl
www.art1nhn.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Attitude ten opzichte van 'Vrouw-zijn'	6
1.1 De stellingen	6
1.2 Samengevat	7
2. Wist u dat?	8
2.1 Vrouwen, werk en inkomen	8
2.2 Vrouwen en gezondheid	8
2.3 Samengevat	9
3. Ervaren van ongelijke behandeling	10
3.1 Inleiding	10
3.2 Wat gebeurt er?	10
3.3 Waar gebeurt het?	11
3.4 Hoe gaat u daar mee om?	12
3.5 Samengevat	12
4. Hoe hebben we het verdeeld?	13
4.1 Verdeling van de werkuren.....	13
4.2 Verdeling van het inkomen.....	14
4.3 Verdeling van zorg voor de kinderen	16
4.4 Verdeling van het huishouden	17
4.5 Hoe tevreden bent u met de verdeling?	18
4.6 Samengevat	18
5. Vroeger, nu, toekomst	20
5.1 Was vroeger alles beter?.....	20
5.2 Verbeterpunten	22
5.3 Wie gaat dat doen?	24
5.4 Rol van vrouwenorganisaties.....	24
5.5 Samengevat	26
Samenvatting en conclusies	28

Inleiding

Vrouwen in Nederland mogen zelfstandig een huis kopen, hebben stemrecht, mogen doorstuderen en hoeven geen ontslag te nemen als ze gaan trouwen. Dit klinkt de meesten van ons heel logisch in de oren (of zoals onze stagiaire het verwoordde met: "*ja, dūh*"). Toch is het nog geen eeuw geleden dat dit allemaal niet normaal was.

Er zijn vrouwen geweest die in die afgelopen eeuw voor henzelf, hun dochters en diens dochters hebben gestreden. Eind 19e eeuw was er de eerste feministische golf en werd er door onder andere Aletta Jacobs gestreden voor het recht van vrouwen op 'deelname aan hoger onderwijs en openbaar bestuur' en het 'passief en actief kiesrecht'. De tweede golf, die speelde in de jaren 60-70-80 van de twintigste eeuw, begon rond het thema 'recht op betaald werk en deelname aan het maatschappelijke leven', maar werd steeds verder uitgebreid tot een 'krachtige brede beweging met vele thema's'¹. Vanaf de jaren '90 spreekt men van een derde feministische golf, waarin niet zozeer meer het 'bevrijden van de vrouw' centraal staat: vanuit een bevrijdde positie gaat het over zelfontplooiing, keuzemogelijkheden, en discriminerende gebruiken uit nieuwe culturen binnen de Nederlandse maatschappij².

Hoe is het anno 2014 met de vrouw in Nederland? Een vraag die Art.1 NHN zichzelf, richting internationale vrouwendag 2014, weer eens stelde. Zijn vrouwen tevreden met hun positie thuis en in de maatschappij? We krijgen nauwelijks meldingen binnen op grond van het vrouwelijk geslacht. Ervaren vrouwen nog ongelijke behandeling? Is de gelijk(waardig)heid van vrouwen en mannen een feit, of zijn er nog verbeterpunten? Hier wilden wij meer inzicht in krijgen. Tijdens de ontwikkeling van een vragenlijst om dat inzicht te geven, kwam een aantal feiten naar boven die wij in zo'n grote mate van belang vinden, dat ervoor is gekozen om deze feiten te verwerken in de vragenlijst.

Doel van het onderzoek

Daarmee werd het doel van dit onderzoek tweeledig:

- 1) **Informatie geven:** de informatie die wordt gegeven is in de vragenlijst verwerkt, zodat vrouwen die hem invullen tegelijkertijd kennis kunnen opdoen. We willen hen bewuster maken van het voorkomen van ongelijke behandeling op grond van vrouw-zijn, van financiële kwetsbaarheid die vrouwen (meer dan mannen) kunnen hebben, en van de onderbelichte rol van vrouwen in medisch onderzoek en medische wereld;
- 2) **Informatie verzamelen:** over de attitude, de mening, en de ervaringen van vrouwen in Noord-Holland Noord met betrekking tot hun 'vrouw-zijn' en de gelijk(waardig)heid tussen vrouwen en mannen.

Voor het verzamelen van de gewenste informatie richt de enquête richt zich op de volgende onderwerpen:

- a) de houding van vrouwen in Noord-Holland Noord ten opzicht van 'vrouw-zijn'
- b) de ervaringen van vrouwen uit Noord-Holland Noord met ongelijke behandeling
- c) de mate van tevredenheid met de verdeling van taken in een huishouden
- d) de visie van de respondenten op verbetermogelijkheden wat betreft de gelijk(waardig)heid tussen vrouwen en mannen, en hoe die kunnen worden gerealiseerd
- e) de rol die vrouwenorganisaties kunnen spelen in het bewerkstellingen hiervan.

Tenslotte worden de resultaten gescand op aanknopingspunten voor discussies en verbeterpunten ter bevordering van de gelijk(waardig)heid tussen mannen en vrouwen. Deze kan Art.1 NHN inzetten in haar werkzaamheden met gemeenten, werkgevers en vrouwenorganisaties.

¹ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Vrouwenemancipatie>

² http://nl.wikipedia.org/wiki/Derde_feministische_golf

Methode en aanpak

De vragenlijst is ontwikkeld in samenwerking met I&O research en een klankbordgroep vanuit WomanLink Alkmaar. Het ging om een webenquête waarvan de weblink werd verspreid via het 'Powervrouw' kaartje, zoals afgebeeld op de titelpagina van deze rapportage. Deze werden uitgedeeld op allerlei activiteiten naar aanleiding van vrouwendag. Daarnaast zijn deze kaartjes verspreid onder 95 vrouwenorganisaties in Noord-Holland Noord. Tenslotte is de enquête verspreid onder de leden van het I&O internetpanel en de burgerpanels³ van Schagen, Langedijk en Hoorn.

Opbrengst

1200 mensen vulden de enquête volledig in. Hiervan was 55% vrouw: 660 vrouwen. De leeftijd van deze groep varieert van 15 tot 88 jaar met een gemiddelde leeftijd van 51 jaar. De omvang van deze groep is voldoende om statistisch valide uitspraken over te doen. Een opmerking die moet worden geplaatst is dat de beoogde jongste leeftijdscategorie (21 jaar en jonger) verhoudingsgewijs minder wordt vertegenwoordigd. Daarom moet er rekening mee worden gehouden dat de resultaten van deze groep niet altijd representatief zijn. Om vergelijkingen tussen leeftijdscategorieën te kunnen maken is daarom gekozen om de jongste groep breder te interpreteren, namelijk tot en met dertig jaar (N=57).

De respondenten komen uit alle 20 gemeenten van Noord-Holland Noord, met de duidelijkste pieken in Hoorn (337 respondenten) Langedijk (217), Schagen (154) en Hollands Kroon (98). De meesten respondenten, 1052, zijn via een panel geattendeerd op de enquête. De overige 148 vulden de enquête in via het Powervrouw-kaartje dat zij ontvingen: op straat van onze medewerkers, of via de vrouwenorganisatie waar ze lid van zijn. Hiervan komen 12 mensen van buiten Noord-Holland Noord.

Mannen als interessante bijvangst

Hoewel het onderzoek op vrouwen is gericht, zijn mannen uit de verschillende panels ook benaderd. Een deel van de vragen was ook voor hen geschikt. 540 mannen hebben de enquête ingevuld. De blik die op deze manier ontstaat op eventuele verschillen tussen mannen en vrouwen is in deze rapportage als bonus informatie opgenomen.

De resultaten die worden gebruikt in het rapport zijn primair gebaseerd op de vrouwelijke respondenten. Als ook de mannen in de resultaten worden meegenomen, wordt dit expliciet met symbolen aangegeven: ♂♂.

Leeswijzer

Hoofdstuk één geeft de analyse weer van de antwoorden op de voorgelegde stellingen over de positie van vrouwen in deze maatschappij. Hoofdstuk twee wordt helder hoeveel mensen wel en niet op de hoogte waren van een aantal voorgelegde feiten. In hoofdstuk drie komt naar voren hoeveel vrouwen ongelijke behandeling ervaren, in welke vorm, en hoe ze daarmee om gaan. Hoofdstuk vier omvat de analyse van hoe mensen de taken binnen een gezamenlijk huishouden idealiter verdelen, en hoe tevreden ze zijn met de werkelijke verdeling. In hoofdstuk vijf worden de antwoorden in beeld gebracht op de vraag wat er nog kan verbeteren, wie dat zou moeten doen, en wat de rol van vrouwenorganisaties daarbij kan zijn. Elk hoofdstuk dat volgt, wordt afgesloten met een deelsamenvatting. Ten slotte wordt het rapport samengevat aan de hand van de belangrijkste conclusies en discussiepunten die daaruit voortvloeien.

³ Burgerpanels zijn panels bestaande uit inwoners van een bepaalde gemeente, die benaderd kunnen worden voor enquêtes als de betreffende gemeente daar toestemming voor geeft.

1. Attitude ten opzichte van 'Vrouw-zijn'

1.1 De stellingen

De vrouwen is een aantal stellingen voorgelegd over hun eigen vrouw-zijn. De tabellen tonen hoe vrouwen hierover denken. Waar relevant worden de resultaten uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 1) 30 jaar en jonger, 2) 31 tot en met 60 jaar en 3) 61 jaar en ouder. Ook worden de opvallendste verschillen met mannen benoemd.

Leuk om vrouw te zijn

87% van de vrouwen vindt het leuk om vrouw te zijn. We vinden hier enig verschil tussen de leeftijdscategorieën. Hoe jonger de groep, hoe vaker ze aangeven het leuk te vinden om vrouw te zijn. Van jong naar oud is dat respectievelijk 93%, 89% en 83%.

	(Zeer) mee eens	Neutraal	(Zeer) mee oneens
Het is leuk om vrouw te zijn.	87%	12%	1%

Verschillen zijn er, en zijn O.K.

Verschillen tussen mannen en vrouwen worden door 92% van de vrouwen erkend en geaccepteerd. Twee procent geeft aan het niet eens te zijn met de stelling.

	(Zeer) mee eens	Neutraal	(Zeer) mee oneens
Vrouwen zijn gewoon anders dan mannen, en dat is prima.	92%	6%	2%

Onafhankelijkheid is logisch

Nagenoeg alle vrouwen (97%) vinden het belangrijk dat meisjes zich bewust zijn van het belang later in hun eigen inkomen te kunnen voorzien.

	(Zeer) mee eens	Neutraal	(Zeer) mee oneens
Het is belangrijk dat meisjes weten dat ze later hun eigen brood moeten kunnen verdienen. Ook als ze een vaste partner hebben.	97%	3%	0%

♂♂ Ook het overgrote deel van de mannen is het eens met onderstaande stelling, zij het in iets mindere mate: 92%.

Onderlinge steun

Vrouwen zouden elkaar meer kunnen steunen, zeggen zes van de tien vrouwen. Vijf procent is het hiermee oneens.

	(Zeer) mee eens	Neutraal	(Zeer) mee oneens
Vrouwen zouden elkaar meer kunnen steunen om samen sterk te staan	62%	33%	5%

Het verschil per leeftijdscategorie is hier opvallend. Het percentage vrouwen dat het eens is met de stelling loopt per categorie steeds met ongeveer 20% op. De jongere vrouwen zien veel minder een winpunt in het elkaar steunen dan de oudere vrouwen.

Vrouwen zouden elkaar meer kunnen steunen om samen sterk te staan	(Zeer) mee eens	Neutraal	(Zeer) mee oneens
<31 jaar	38%	44%	14%
31-60 jaar	58%	37%	5%
61> jaar	76%	21%	3%

De schouders eronder voor vrouwen

Vrouwen moeten meer hun best doen dan mannen om iets te bereiken in deze maatschappij, vinden zeven van de tien vrouwen. 12% is het daar niet mee eens.

	(Zeer) mee eens	Neutraal	(Zeer) mee oneens
Als vrouw moet je meer je best doen dan een man om iets te bereiken in de maatschappij	71%	17%	12%

Ook hier is het verschil per leeftijdscategorie noemenswaardig. Hoewel de middelste en de oudste categorie redelijk overeenkomen in antwoorden, is het de jongste categorie die aanzienlijk afwijkt. Zij vinden veel minder vaak dat zij meer hun best moeten doen dan mannen: 51% ten opzichte van 70% en 76%.

Als vrouw moet je meer je best doen dan een man om iets te bereiken in de maatschappij	(Zeer) mee eens	Neutraal	(Zeer) mee oneens
<31 jaar	51%	26%	23%
31-60 jaar	70%	18%	11%
61> jaar	76%	14%	10%

♂♂ De mannen waren het overigens het vaakst oneens met de stelling: 27% vindt niet dat je als man makkelijker iets bereikt in deze maatschappij. Veertig procent is het er wel mee eens.

1.2 Samengevat

Vrouwen staan in groten getale positief tegenover het vrouw-zijn: het is leuk om een vrouw te zijn, verschillen met mannen die zijn er, en zijn prima. Nagenoeg alle vrouwelijke respondenten zijn het ermee eens. Dat meisjes later zelfstandig hun brood gaan verdienen lijkt een gegeven dat door bijna alle vrouwen als vanzelfsprekend wordt gezien.

Minder eensgezind zijn de vrouwen over de stelling dat vrouwen elkaar meer zouden kunnen steunen om samen sterk te staan. Ook over de stelling dat je als vrouw beter dan een man je best moet doen om iets te bereiken in de maatschappij, zijn de meningen iets meer verdeeld. Daar zijn ook de grootste verschillen tussen de leeftijdscategorieën te vinden: jongere vrouwen zien veel minder vaak een aandachtspunt in de onderlinge steun tussen vrouwen, en vinden ook minder dat zij beter hun best moeten doen dan een man.

Mannen in vergelijking

Uit de resultaten van de mannen blijkt dat zij het iets minder belangrijk vinden dat meisjes zich voorbereiden op financiële onafhankelijkheid: 92% is het eens met de stelling, ten opzichte van 97% van de vrouwen. Een nog groter verschil tussen mannen en vrouwen zien we bij de laatste stelling: 'Vrouwen moeten meer hun best doen dan een man om iets te bereiken'. 42% is het eens met die stelling, ten opzichte van 71% van de vrouwen.

2. Wist u dat?

Een doel van de webenquête was, naast informatie verkrijgen, ook informatie te bieden aan vrouwen over bestaande ongelijkheid op het gebied van 'Vrouwen, werk en inkomen', en 'Vrouwen en gezondheid'. Dit is gedaan met behulp van een aantal zogenaamde 'wist u dat'-jes (tabel 2.1 en 2.2) en een stelling.

2.1 Vrouwen, werk en inkomen

Een meerderheid van de vrouwen is minimaal 'zo ongeveer' op de hoogte van deze weetjes. De armoede waarin een kwart van de alleenstaande moeders leeft is het meest bekend bij de respondenten. Toch is de groep die met een voorgelegd feit onbekend soms nog aanzienlijk groot. Bijna vier op de tien vrouwen was niet van op de hoogte van de ongelijke behandeling die wordt ervaren op de arbeidsmarkt door zwangerschap⁴.

Tabel 2.1

WIST U DAT...	Ja, dat wist ik	Ja, dat wist ik zo ongeveer	Nee, dat wist ik niet
44% van de vrouwen met een tijdelijk contract denkt dat hun contract niet is verlengd vanwege de zwangerschap?	21%	41%	38%
van alle vrouwen uit de beroepsbevolking 52% financieel onafhankelijk is? Bij mannen is dit 74%.	24%	46%	31%
een kwart van de alleenstaande moeders met minderjarige kinderen in armoede leeft?	40%	40%	20%

De stelling peilt de mening van vrouwen over het al dan niet verplichten van een vrouwenquotum door de overheid. Bijna de helft van de vrouwen is het hier (zeer) mee eens, tegenover bijna een kwart die het er (zeer) mee oneens is.

Stelling:	(Zeer) mee eens	Neutraal	(Zeer) mee oneens
Het kabinet streeft naar 30% vrouwen in topfuncties. Ik vind het terecht als de overheid werkgevers hiertoe verplicht.	49%	27%	24%

♂♂Mannen zijn vaker dan vrouwen tegen een verplicht quotum. Bijna de helft is het oneens met de stelling, ten opzichte van 30% dat het er wel mee eens is.

2.2 Vrouwen en gezondheid

Tabel 2.2

WIST U DAT...	Ja, dat wist ik	Ja, dat wist ik zo ongeveer	Nee, dat wist ik niet
vrouwen gemiddeld ouder worden doordat het hormoon oestrogeen de conditie van het lichaam op peil houdt?	33%	35%	32%
medicijnen en behandelingen vooral op mannen worden getest? Hierdoor kan hetzelfde medicijn voor vrouwen heel anders werken dan voor mannen, meestal minder goed.	31%	16%	53%
symptomen bij een hartinfarct bij mannen verschillen van die van bij vrouwen? Hierdoor wordt het door huisartsen bij vrouwen minder snel herkend.	51%	17%	32%

⁴ 'Is het goed bevallen?', College voor de Rechten van de Mens, 2012

Het meest bekend waren de vrouwen met het verschil tussen mannen en vrouwen in symptomen van een hartinfarct. Toch was nog een derde van de vrouwen niet op de hoogte van dit feit. Het minst bekend waren de vrouwen met het gegeven dat medicijnen voornamelijk zijn afgestemd op de mannelijke biologie. Meer dan de helft was hiermee onbekend.

♂♂ De helft van de mannen was onbekend met het verschil in symptomen bij een hartinfarct. Bijna twee derde wist niet dat medicijnen vooral op het mannelijk lichaam worden afgestemd.

2.3 Samengevat

Gemiddeld is er bij elk besproken feit ongeveer een derde van de vrouwen dat daar nog onbekend mee was. Bijna vier op de tien vrouwen wist niet dat er zoveel vrouwen ongelijke behandeling bij zwangerschap ervaart op het werk. Het minst bekend zijn mensen met het verschil tussen mannen en vrouwen in de medische wereld: doordat medicijnen en behandelingen veel vaker op mannen worden getest, kan het zijn dat een medicijn heel anders werkt voor een vrouw. Meer dan de helft van de vrouwen wist hier niet van.

3. Ervaren van ongelijke behandeling

3.1 Inleiding

Voelen vrouwen in Noord-Holland Noord zich wel eens ongelijk behandeld vanwege het feit dat ze vrouw zijn? Die vraag is aan de vrouwelijke respondenten voorgelegd. Maar liefst 39% geeft aan dit zelf wel eens te (hebben) ervaren. Het vaakst wordt ongelijke behandeling ervaren in de middelste leeftijdscategorie. Het verschil met de jongste categorie is 11%.

Tabel 3.1

Ervaring met ongelijke behandeling?	Totale groep	T/m 30 jaar	31 t/m 60 jaar	61 jaar en ouder
Ja	39%	31%	42%	36%
Nee	56%	67%	53%	58%
Bij een ander	5%	2%	5%	6%

Acht op de tien van deze 39% geeft aan dat dit 'af en toe' gebeurt, 10% zegt dat het 'vaak' te ervaren. Eén procent maakt bijna dagelijks wel iets mee.

3.2 Wat gebeurt er?

Vrouwen hebben het vaakst last van 'Anders behandeld worden' (67%), 'Benadeeld worden' (41%) en 'Vervelende opmerkingen' (33%). Als toelichting hierop geven zij bijvoorbeeld dat ze vaak kleinerend/bevoogdend worden benaderd, dat ze niet serieus worden genomen, dat ze als ondergeschikt worden ingeschat en behandeld. Eén vrouw geeft aan dat ze juist wordt bevoordeeld vanwege haar vrouw-zijn.

Tabel 3.2

Om welk gedrag ging het? (meerdere antwoorden mogelijk)	
pesten	4%
roddelen	8%
vervelende opmerkingen	33%
buitengesloten worden	19%
anders behandeld worden	67%
benadeeld worden	41%
schelden	4%
bedreiging	5%
lichamelijk geweld	2%
seksueel geweld	5%
huiselijk geweld	1%
anders, namelijk..	8%

3.3 Waar gebeurt het?

Tabel 3.3 toont een overzicht van plekken waar de ongelijke behandeling wordt ervaren. Ruim een derde van de vrouwen ervaart het op het werk en 9% al daarvóór: bij het solliciteren. 'Als klant bij een winkel of een bedrijf' ervaart 14% ongelijke behandeling. 11% ervoer het tijdens haar opvoeding.

Tabel 3.3

Op welke locatie voelde u zich ongelijk behandeld? (N=259)	
in de buurt/op straat	7%
op het werk	36%
tijdens opleiding	2%
tijdens stage	0%
bij het solliciteren	9%
tijdens mijn opvoeding	11%
bij (overheids)instanties (als politie, gemeente, verzekeraar, ziekenhuis, etc.)	8%
op een feestje/in het uitgaansleven	8%
als klant bij een winkel/bedrijf	14%
anders, namelijk:	6%

Tijdens opvoeding: "Hoewel ik technisch aangelegd was, moest ik van mijn ouders een verzorgende opleiding volgen. Klaargestoomd voor mijn rol als huisvrouw."

Als klant: "In een zaak voor badkamers weigerde men met mij serieus onderhandelen over de eventuele aanschaf. Men bleef maar zeggen dat ik met mijn partner moest terug komen."

Op het werk, nader gespecificeerd

Van de 36% die aangeeft zich ongelijk behandeld te hebben gevoeld op hun werk, geeft ruim vier op de tien aan dat het om salaris ging. Een kwart noemt promotie en bij 15% betrof het (g)een contractverlenging. Nog eens vier op de tien vrouwen gaf aan dat het om iets anders ging.

Tabel 3.4

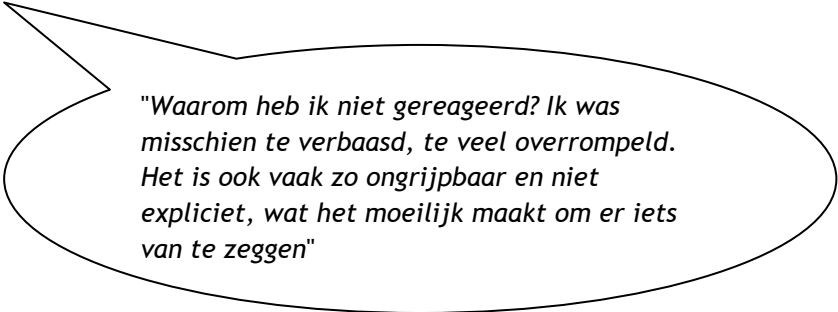
Ging het op het werk om:	
Promotie	25%
Contractverlening	15%
Salaris	43%
Anders	39%

"Ik bracht een idee in tijdens een vergadering, en er wordt niet op ingegaan. Mijn mannelijke collega komt vijf minuten later met het zelfde idee, en het wordt juichend ontvangen"

Een groot aantal vrouwen licht dit 'anders' toe met het gevoel niet op een zelfde manier serieus te worden genomen als hun mannelijke collega's in: het aannemen van adviezen, interesse in een aangebracht plan, het opvolgen van instructies, het luisteren naar iemands verhaal. Verder wordt seksueel getinte opmerkingen van collega's genoemd, soms zelfs in combinatie met betasting.

3.4 Hoe gaat u daar mee om?

Hoe reageerden deze vrouwen toen zij ongelijke behandeling ervoeren? Bijna 40% geeft aan er iets van te hebben gezegd tegen degene die het deed. Ruim een kwart heeft erover gepraat met vrienden of familie. Dertig procent zegt er niets mee te hebben gedaan. De situatie verlaten was voor 17% op dat moment de oplossing, of het enige wat ze konden doen. Dat gaat bijvoorbeeld over vertrekken als klant, of een andere baan zoeken.

"Waarom heb ik niet gereageerd? Ik was misschien te verbaasd, te veel overrompeld. Het is ook vaak zo ongrijpbaar en niet expliciet, wat het moeilijk maakt om er iets van te zeggen"

De toelichting van de respondenten laat zien dat het gevoel van ongelijkheid van grote negatieve impact kan zijn. Het kan stress veroorzaken wat voor sommigen leidde tot ziekmelding, en in een enkel geval zelfs tot gedachten over zelfdoding. Anderen spreken er met een zekere acceptatie over, wat hen juist kracht geeft: *"Die verhouding is op dit moment nu eenmaal zoals hij is, ik moet gewoon wat beter mijn best doen"*, *"Ik heb ervoor gezorgd dat ze zagen dat ik hun gelijke ben"*, *"Ik heb vooral volgehouden!"*, *"Het heeft me gemaakt tot de sterke en zelfstandige vrouw die ik nu ben"*.

3.5 Samengevat

Vier van de tien vrouwen ervaart wel eens ongelijke behandeling. Daarvan zegt 80% dat dit vaker dan eens, namelijk 'af en toe' gebeurt. Tien procent zegt dat het vaak gebeurt. Bij het ervaren van ongelijke behandeling is er sprake van een verschil tussen de leeftijdscategorieën: in de middelste categorie (31 t/m 60 jaar) wordt het door 11% meer ervaren dan in de jongste categorie.

Al deze vrouwen voelen zich vooral 'anders behandeld' en 'benadeeld'. Ook hebben zij vaak last van vervelende opmerkingen. Dit gedrag wordt het vaakst ervaren op de werkvloer, waarbij salaris onderhandelingen en potentiële promoties vaak worden genoemd als situaties waarin de ongelijke behandeling is ervaren.

Naast de ervaringen op de werkvloer, voelen vrouwen zich ook vaak anders behandeld als klant in een winkel, en voelen zij zich benadeeld als meisje tijdens hun opvoeding.

40% praat met degene die de ervaring heeft veroorzaakt. Een kwart van de vrouwen praat erover met vrienden en familie. Soms zijn mensen ook te verbaasd om te reageren, of is de ongelijke behandeling te ongrijpbaar en is iemand er moeilijk op aan te spreken.

Het effect van die ervaringen loopt uiteen: bij de één overheerst het stresseffect, bij de ander geeft het juist een extra motivatie om verder te gaan en dingen te bereiken.

4. Hoe hebben we het verdeeld?

Hoe ervaren vrouwen en mannen de verdeling van de taken thuis? Er is gevraagd naar vier onderdelen: aantal werkuren; inkomen; zorg voor kinderen en zorg voor het huishouden. Wat vinden respondenten de **Ideale verdeling** tussen zichzelf en hun partner? En in hoeverre komt de **Werkelijke verdeling** daarmee overeen?

Voor de ideale verdeling is per onderdeel gevraagd welk deel de respondent van elk van de onderdelen, ideaal gezien, voor haar/zijn rekening zou willen nemen. Hier was 100% te verdelen. Als iemand idealiter 60% van de werkuren voor haar/zijn rekening neemt, betekent dat dat de partner in die verdeling 40% van de werkuren invult. Vervolgens is gevraagd in hoeverre de werkelijke verdeling met dit ideaalplaatje overeenstemt.

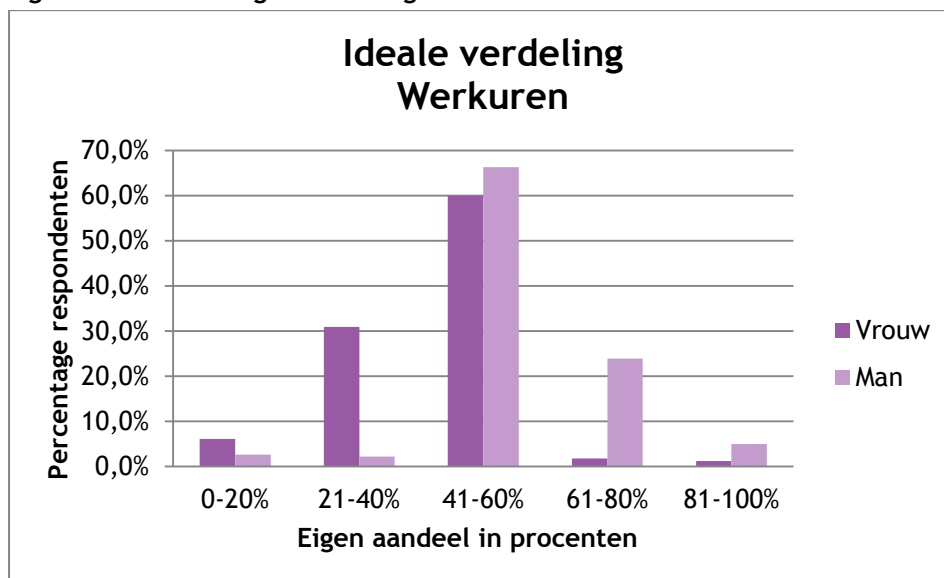
♂♂ Bij dit onderdeel is ervoor gekozen om, voor een overzichtelijk beeld, de resultaten van de mannen direct naast die van de vrouwen te plaatsen.

4.1 Verdeling van de werkuren

IDEALE VERDELING WERKUREN

Figuur 4.1 laat zien hoeveel mensen er kiezen voor welk eigen aandeel in de werkuren. Bij de eerste categorie '0-20%' zien we bijvoorbeeld dat 7% van de vrouwen en 2% van de mannen het als ideaal zien om verantwoordelijk te zijn voor 0 tot 20% werkuren.

Figuur 4.1 Percentage 'ideaal eigen aandeel in werkuren'

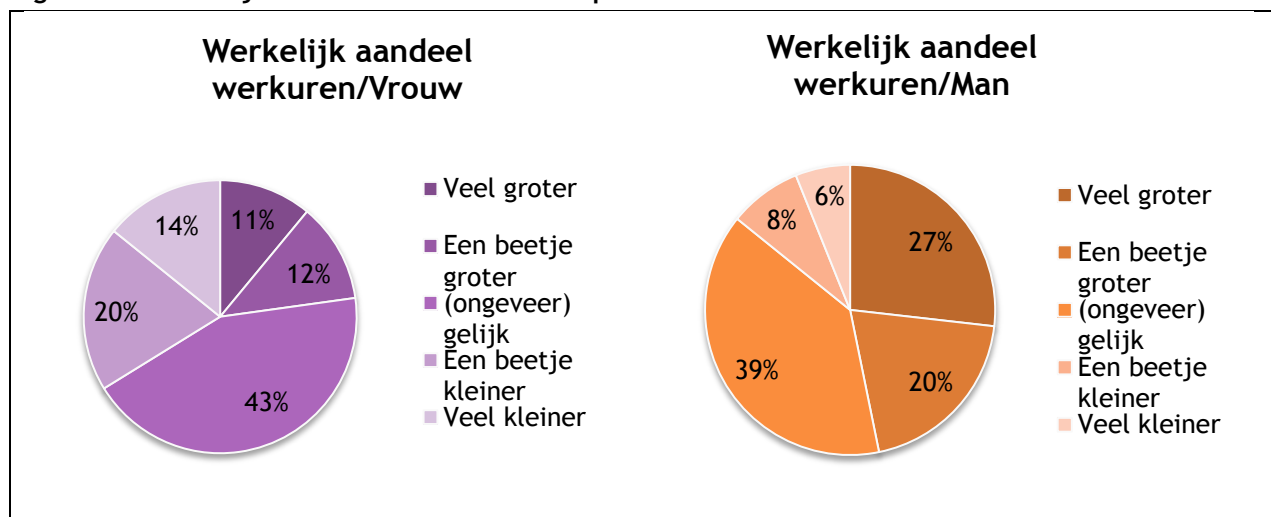

Een duidelijke meerderheid van zowel mannen als vrouwen geeft de voorkeur aan een min of meer gelijke verdeling in de werkuren: 60% van de vrouwen en 67% van de mannen ziet het als ideaal om zelf een aandeel van 41 tot 60% in werkuren te hebben. In de andere categorieën wordt duidelijk dat veel meer vrouwen dan mannen kiezen voor een kleiner eigen aandeel dan hun partner: één derde van de vrouwen kiest voor een eigen aandeel in werkuren tussen de 21 en 40%. Verder kiezen veel meer mannen dan vrouwen voor een groter eigen aandeel dan hun partner. Zij kiezen dan het vaakst voor een aandeel ergens tussen de 61 en de 80% (bijna een kwart van de mannen).

WERKELIJKE VERDELING WERKUREN

Vervolgens is gevraagd of dat eigen aandeel in werkelijkheid groter, gelijk of kleiner is dan hun ideaal. Figuur 4.2 toont dat de werkelijkheid voor gemiddeld 4 op de 10 respondenten 'ongeveer gelijk' is aan hun ideaal. Het zijn vooral vrouwen die hun werkelijke aandeel kleiner vinden dan hun ideaal: ruim een derde zou (veel) meer willen werken, ten opzichte van 14% van de mannen. Mannen geven juist veel vaker dan vrouwen aan dat zij hun eigen aandeel in het aantal werkuren (veel) groter vinden dan hun ideaal: bijna de helft van de mannen zou minder willen werken, ten opzichte van 23% van de vrouwen.

Figuur 4.2 Werkelijk aandeel Werkuren ten opzichte van het Ideaal

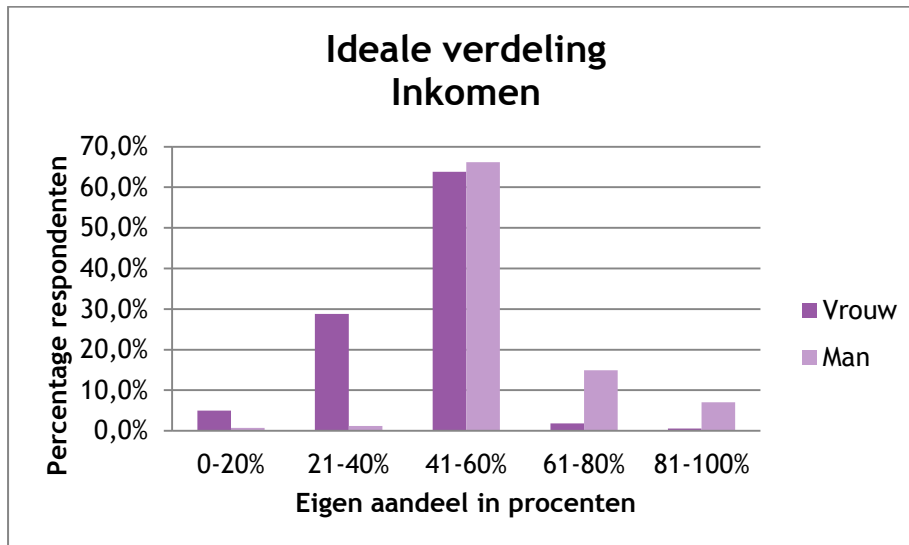

4.2 Verdeling van het inkomen

IDEALE VERDELING INKOMEN

De percentages in figuur 4.3 zijn bijna een kopie van die bij de ideale verdeling van werkuren in figuur 4.1. Ruim 6 van de 10 respondenten zou kiezen voor een (ongeveer) gelijke verdeling wat betreft inkomen (62% van de vrouwen en 64% van de mannen). En ook hier wordt in de andere verdelingscategorieën duidelijk dat vrouwen vaker dan mannen zouden kiezen voor een kleiner aandeel in het inkomen. Het vaakst kiezen ze dan voor een eigen aandeel van tussen de 21 en 40% (drie van de tien vrouwen kiest voor een eigen aandeel van tussen de 21 en 40%). Mannen vinden, veel vaker dan vrouwen, een groter eigen aandeel ideaal: 13% kiest voor 61-80%, 8% kiest voor 81-100%.

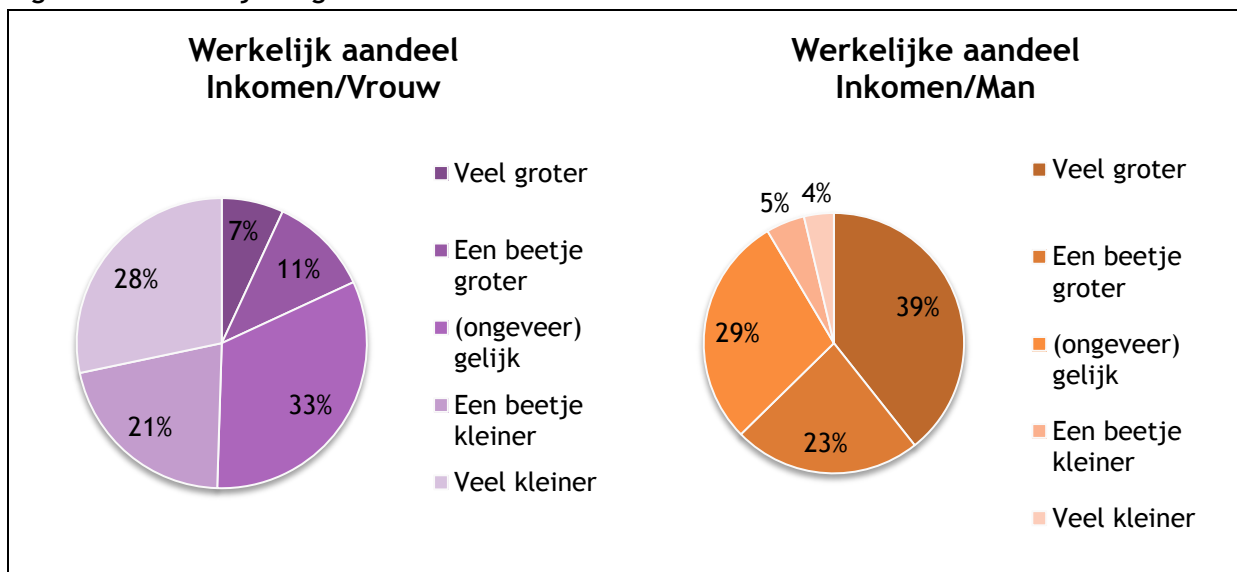
Figuur 4.3. Percentage 'ideaal eigen aandeel in inkomen'

WERKELIJKE VERDELING INKOMEN

De helft van de vrouwen geeft aan in werkelijkheid een (veel) lager aandeel te hebben in het inkomen dan zij ideaal vinden. Daar tegenover staat 62% van de mannen dat zegt juist meer te verdienen dan in hun ideaalmodel.

Figuur 4.4 Werkelijke eigen aandeel Inkomen

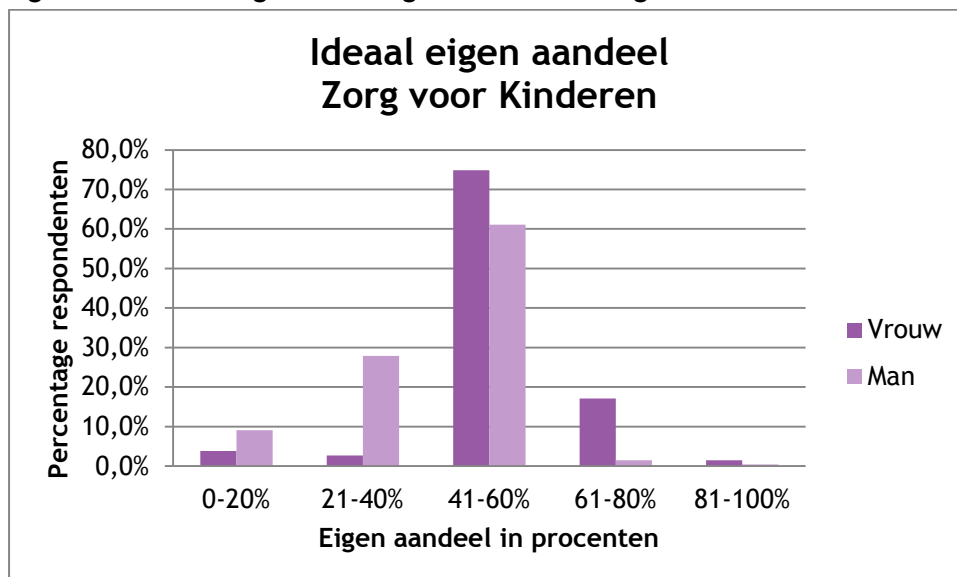

4.3 Verdeling van zorg voor de kinderen

IDEALE VERDELING ZORG VOOR KINDEREN

Ook als het gaat om de zorg van de kinderen vindt een ruime meerderheid de (ongeveer) gelijke verdeling ideaal. Opvallend is dat de vrouwen dit nog aanzienlijk vaker ideaal vinden dan mannen: 75% ten opzichte van 61%.

Figuur 4.5 Percentage 'ideaal eigen aandeel in zorg voor kinderen'

In de andere categorieën zijn het nu juist de mannen die vaker een kleiner aandeel als ideaal zien, en vrouwen een groter eigen aandeel. De categorie 61-80% eigen aandeel is daarin het grootst met een score van 18% van de vrouwen. Bij de mannen die niet voor gelijke verdeling kozen, is het vooral de categorie 21-40% eigen aandeel die vervolgens hoog scoort (29%).

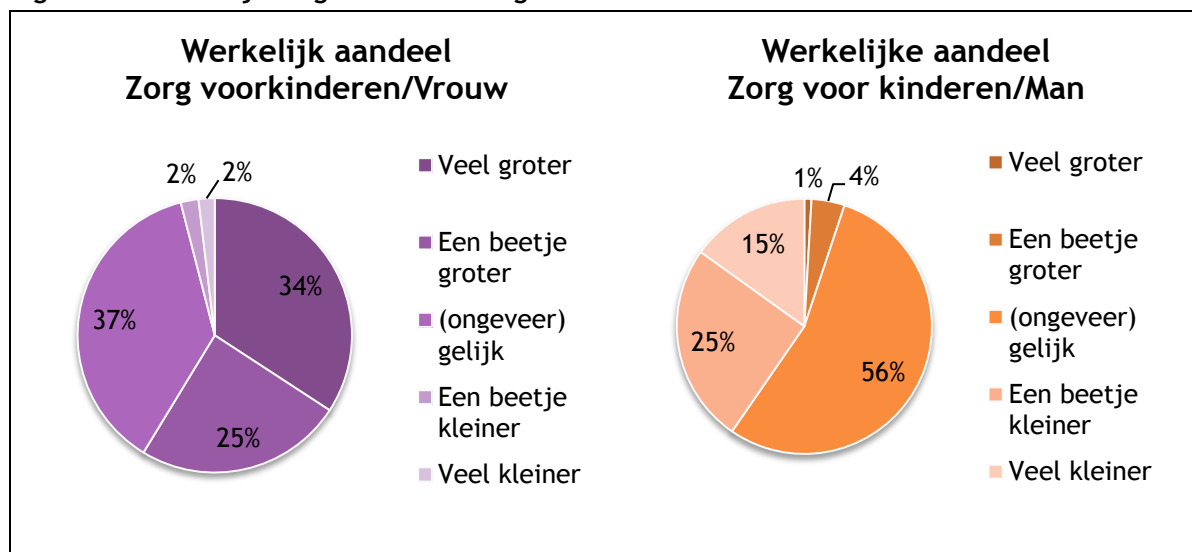
“ Ik zou het ideaal vinden als mijn partner 100% van de zorg van onze kinderen op zich nam” zei 4% van de vrouwen en 5% van de mannen.

“ Ik zou juist zelf graag 100% van de zorg van onze kinderen op me nemen” zei 1% van zowel de vrouwen als de mannen

WERKELIJKE VERDELING ZORG VOOR KINDEREN

Figuur 4.6 laat zien dat een derde van de vrouwen en ruim de helft van de mannen het werkelijke eigen aandeel in de zorg van de kinderen ervaart als ongeveer overeenstemmend met hun ideaal. Zes van de tien vrouwen vindt echter dat haar aandeel (veel) groter is dan haar ideaalbeeld (tegenover 5% van de mannen). Dit staat tegenover vier van de tien mannen die aangeven juist meer voor hun kinderen te willen zorgen (tegenover 4% van de vrouwen).

Figuur 4.6 Werkelijke eigen aandeel Zorg voor Kinderen

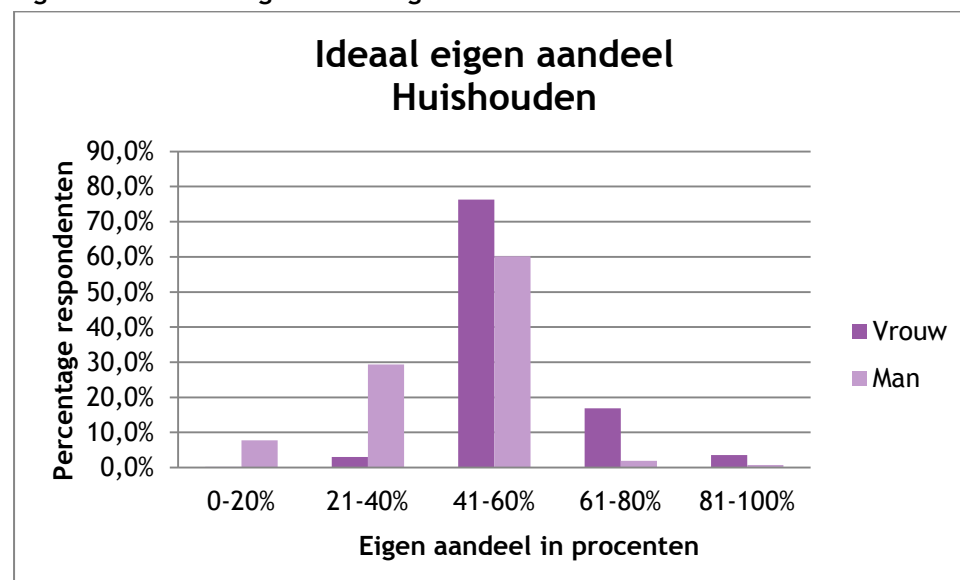

4.4 Verdeling van het huishouden

DE IDEALE VERDELING VAN HET HUISHOUDEN

Net als de grafieken over Werkuren en Inkomen ongeveer een kopie van elkaar zijn, is dat nu ook het geval met de grafieken over Zorg voor kinderen en deze laatste, over het Huishouden. Figuur 4.7 toont dat 76% van de vrouwen en 60% van de mannen de (ongeveer) gelijke verdeling ideaal vinden. Mannen vinden (net als bij de zorg voor de kinderen) vaker dan vrouwen een kleiner eigen aandeel ideaal, waar vrouwen juist vaker een voorkeur hebben voor een groter eigen aandeel.

Figuur 4.7 Percentage 'ideaal eigen aandeel in huishouden'

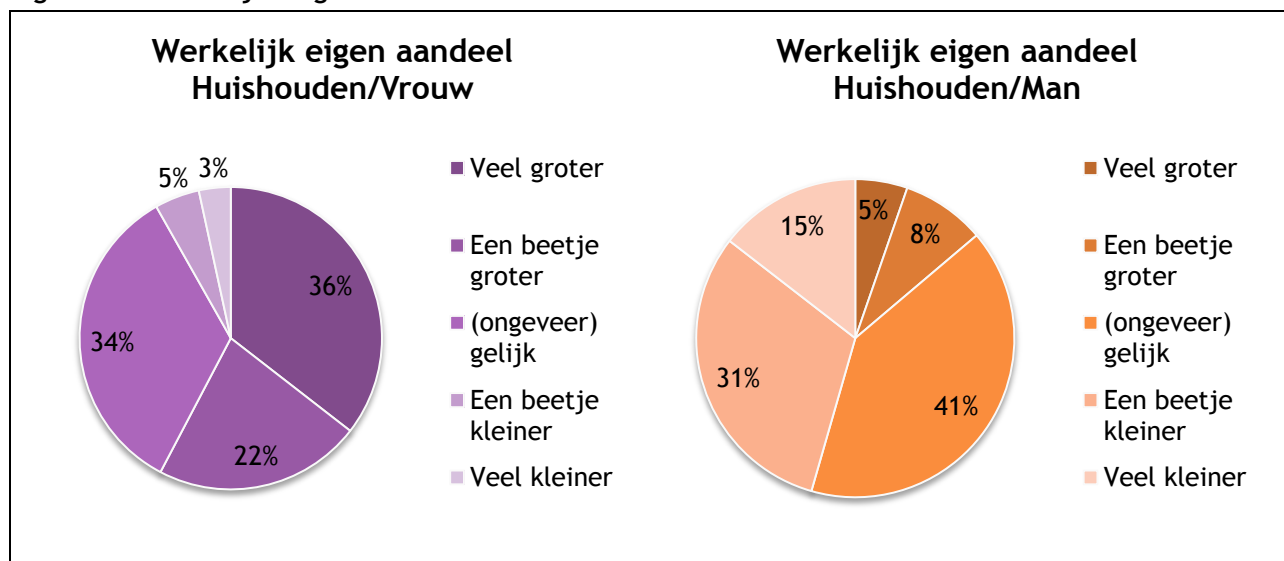

WERKELIJKE VERDELING VAN HET HUISHOUDEN

Een derde van de vrouwen en 41% van de mannen ervaart de werkelijke verdeling van het huishouden als ongeveer gelijk als hun ideaalbeeld. Ongeveer zes op de tien vrouwen vindt haar werkelijke aandeel in het huishouden (veel) groter. Bij de mannen is dat 14%. Bij de mannen is

het bijna de helft die juist wel meer in het huishouden zou willen doen: zijn eigen aandeel is nu kleiner dan zijn ideaal. Bij de vrouwen is dat 8%.

Figuur 4.8 Werkelijke eigen aandeel Huishouden

4.5 Hoe tevreden bent u met de verdeling?

Tenslotte werd de respondenten gevraagd hoe tevreden zij zijn met de werkelijke verdeling. In de analyse zijn de resultaten apart genomen van de respondenten die 1) op dit moment wel een gezamenlijk huishouden hebben en 2) zij die dat op dit moment niet hebben, maar wel hebben gehad (hoe tevreden was u over de verdeling?).

Vrouwen en mannen uit de groep met op dit moment een gezamenlijk huishouden zijn nagenoeg in een zelfde mate tevreden over de verdeling van de vier besproken taken. Mannen geven gemiddeld een 7,8; vrouwen geven gemiddeld een 7,5. Bij de groep respondenten die antwoord heeft gegeven over een voormalig gezamenlijke huishouding, is het verschil tussen mannen en vrouwen groter: mannen geven de verdeling uit die voorbije relatie gemiddeld een 7,5; vrouwen geven gemiddeld een 6,2.

4.6 Samengevat

Gelijke verdeling heeft voorkeur bij de grote meerderheid

Een ruime meerderheid van zowel de mannen als de vrouwen geeft aan een ongeveer gelijke verdeling ideaal te vinden. Dit geldt voor alle vier de bevroegde onderdelen van een gezamenlijk huishouden. Daarbij valt op dat vrouwen aanzienlijk méér dan mannen voor gelijke verdeling zijn bij de traditioneel vrouwelijke taken (zorg voor kinderen en huishouden). Bij de traditioneel mannelijke taken is de 'gelijke verdeling'-percentages van mannen en vrouwen ongeveer gelijk.

Vrouwen lijken daarmee nog meer dan mannen behoefte te hebben aan verschuiving in de verdeling. Toch is het aantal mannen dat meer voor de kinderen zou willen zorgen en meer voor het huishouden zou willen doen niet gering: 40% van de mannen vindt zijn eigen aandeel in de zorg van de kinderen op dit moment te klein, en 46% van de mannen zou ook wel meer in het huishouden willen doen.

Tevredenheid

Hoewel nog lang niet iedereen zijn ideale verdeling beleeft, geven respondenten de werkelijke verdeling ruim voldoende: gemiddeld een 7,6. Een uitzondering hierop zijn de vrouwen die hun

oordeel gaven over een gezamenlijk huishouden dat op dit moment niet meer bestaat. Zij gaven gemiddeld een 6,2 voor de verdeling in die relatie. Bij mannen uit deze groep was echter nauwelijks verschil met het gemiddelde voor een huishouden die op dit moment nog wel bestaat: zij gaven gemiddeld een 7,5.

5. Vroeger, nu, toekomst

Hoe kijken vrouwen aan tegen hun positie als vrouw, hier in Nederland, anno 2014? Er is onze 660 vrouwen de volgende vragen gesteld om hier inzicht in te krijgen: 1) Hoe heb ik het in vergelijking met mijn moeder? 2) Is er nog te winnen op het gebied van gelijk(waardig)heid tussen mannen en vrouwen? 3) Wat is er nog nodig om die winst te maken? 4) Wie moet dat doen? 5) Welke rol is weggelegd voor vrouwenorganisaties hierbij?

5.1 Was vroeger alles beter?

Had uw moeder het beter toen ze zo oud was als u, of is 'de vrouw' erop vooruit gegaan? Zeven van de tien vrouwen vinden hun huidige positie als vrouw beter dan die van hun moeder. Zes procent ervaart dat haar moeder het beter had dan zichzelf, en ongeveer een kwart vindt dat zij en haar moeder het even goed hebben.

Een kleine verdieping van de analyse laat zien dat leeftijd een rol speelt bij het antwoord op deze vraag. In tabel 5.1 is te zien dat er per antwoordcategorie (Beter, Even goed, Minder goed) duidelijk één leeftijdscategorie het hoogste scoort.

Het antwoord 'Beter' wordt het vaakst gegeven door de respondenten van 60 jaar en ouder. 'Even goed' is het meest aangegeven door de jongste groep (30 jaar en jonger), en 'Minder goed' wordt het vaakst ervaren door de middengroep (31-60 jaar). Let wel, dit is dan nog steeds slechts 9% van die categorie die haar situatie als minder goed ervaart als haar moeder.

Tabel 5.1

Hoe beoordeelt u uw positie als vrouw ten opzichte van die van uw moeder, toen ze uw leeftijd had?	Totale groep	T/m 30 jaar	31 t/m 60 jaar	61 jaar en ouder
Beter	70%	46%	67%	84%
Even goed	24%	53%	24%	13%
Minder goed	6%	2%	9%	3%

Elk voordeel heb zijn nadeel

De respondenten is gevraagd om in enkele woorden te onderbouwen wat ze dan beter of juist minder goed vinden in vergelijking met hun moeder. Opvallend is dat de antwoorden op deze twee vragen heel vaak overeenkomen, maar in interpretatie verschillen.

Zoals het veelvuldig gegeven antwoord 'keuze vrijheid'. Dat wordt vaak als positief ervaren: we kunnen zelf kiezen of we werken, wat we studeren, welke man we trouwen en of we weer willen scheiden: *“Mijn moeder moest naar de huishoudschool, en het werd verwacht dat ze haar man en kinderen volledig verzorgde.”* Voor sommigen echter weegt de schaduwkant van die vrijheid zwaarder. Een vrouw deelde het als volgt met ons: *“Ik MOET werken, anders kunnen we ons huis niet betalen. Dat ten eerste. Maar het is daarbij een standaard norm geworden dat je als vrouw alles doet: doorleren, werken, leuke moeder zijn, leuke partner zijn, en dan ook nog je sociale contacten onderhouden”*.

Een ander ervaart het zo: *“Het zijn heel wat ballen om hoog te houden, en ik voel niet de waardering. Ik voel vooral de afkeuring als ik een keer een bal laat vallen. Mijn moeder op mijn leeftijd zorgde voor 8 kinderen, deed het huishouden, dat was haar rol, dat was duidelijk, ze voerde hem uit en werd er om gewaardeerd”*.

De figuren 5.2 a en b bieden een overzicht van de gegeven antwoorden.

Figuur 5.2a: 'Wat is er BETER voor mij nu, dan voor mijn moeder toen?'

Zelfstandigheid, economisch onafhankelijk, eigen inkomen, combineren kinderen en carrière, mijn moeder moest stoppen toen ze kinderen kreeg, mijn moeder moest stoppen toen ze ging trouwen, **Keuze vrijheid**, er is nu kinderopvang, **opleiding**, anti conceptie, carrière, **Zelfontplooiing**, mijn werk wordt meer gewaardeerd, **vanzelfsprekend**, meer activiteiten buitenshuis, **Onafhankelijk**, normaal als mannen ook het huishouden doen, Elektrisch huishoudelijke apparaten, werken en kinderen combineren, normaal als ook mannen bijdragen aan het huishouden, meer te besteden, **meer gelijke rechten**, **man en vrouw gelijkwaardig**, zeggenschap, er wordt naar mij geluisterd, ik geniet meer dan mijn moeder: weekendjes weg, naar pretpark met de kleinkinderen.

Figuur 5.2b: 'Wat is er MINDER GOED voor mij nu dan voor mijn moeder toen?'

Vroeger duidelijke verwachting, geen keuze meer om niet te werken, **We moeten alles**, vroeger werd je als moeder en huisvrouw nog gerespecteerd, mijn moeder hoefde niet te werken, mijn vader verdiende genoeg, mijn moeder had meer financiële ruimte, **de rol die mijn moeder had was duidelijk**, ze had niet zoveel petten op als ik, en ze werd er om gewaardeerd, wij nu veel meer stress van alles wat we moeten, de **verwachting** over mij zijn veel hoger gespannen, mijn moeder had geen werkdruk, **moeten, presteren**, alles is nu duurder,

5.2 Verbeterpunten

Is er in Nederland nog veel te winnen op het gebied van gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen? Ja, zegt 66% van de vrouwen.

♂♂ Ook 65% van de mannen is het daarmee eens. Wat betreft leeftijd geldt hier: hoe jonger de vrouw, hoe minder vaak zij nog winpunten op het gebied van gelijke kansen voor vrouwen.

Tabel 5.3

Er is voor vrouwen en meisjes in ons land nog veel te winnen op het gebied van gelijke kansen?	Totale groep	T/m 30 jaar	31 t/m 60 jaar	61 jaar en ouder
(Zeer) mee eens	66%	50%	64%	76%
Neutraal	26%	37%	29%	18%
(Zeer) mee oneens	8%	13%	7%	6%

Wat is er dan te winnen? En op welke manier? Het gros van de respondenten heeft hier genoeg ideeën over. De gegeven antwoorden zijn ruwweg in twee categorieën in te delen: er moet iets veranderen in de vrouwen zelf, en er moet iets veranderen in 'het systeem'.

JE BENT HET ZELF

Mentaliteitsverandering

Eenzijds wordt door vele respondenten een mentaliteitsverandering bij de vrouw zelf genoemd. Door vele anderen wordt dat omschreven met dat vrouwen uit de slachtofferrol moeten stappen (*"Niet teveel zeuren, gewoon aanpakken"*). Vrouwen moeten werken aan hun zelfvertrouwen, en hun eigen kwaliteiten op waarde schatten, los van of ze verschillen van die van mannen.

Mannen ook!

Daarbij wordt vaak het belang benadrukt dat dit ook in de hoofden van mannen moet veranderen: ook zij moeten eventuele verschillen tussen man en vrouw accepteren en de verschillende kwaliteiten gelijkwaardig waarderen. En mannen mogen zichzelf dus ook waarderen als zij meer zorgen en minder werken!

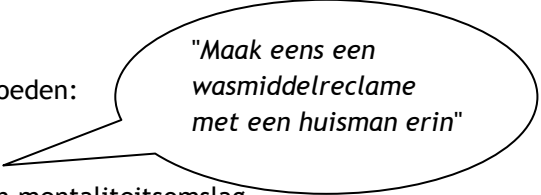
Praktische zaken voor jezelf

Naast dat wat er in het hoofd moet veranderen, wordt door vele respondenten ook het praktische punt van opleiding genoemd: volg een opleiding en zorg dat je je eigen geld kunt verdienen.

HET IS (OOK) DE MAATSCHAPPIJ

Mentaliteit van de samenleving

Anderzijds leven we in een maatschappij met al haar invloeden: reclames, tijdschriften, werkgevers, de kerk, de moskee, scholen, andere sociale groepen, enzovoorts. Deze maatschappij, met al die facetten, moet eigenlijk net zo'n mentaliteitsomslag maken. Overal vind je stereotype beelden van mannen en vrouwen terug. Deze worden bevestigd door bijvoorbeeld gemeenten die nog steeds automatisch de man alle officiële post sturen, door winkels die alleen vrouwen vragen te solliciteren op een vacature als gastvrouw in een showroom, door kinderdagverblijven waar jongens altijd het blauwe bordje krijgen.

"Maak eens een wasmiddelreclame met een huisman erin"

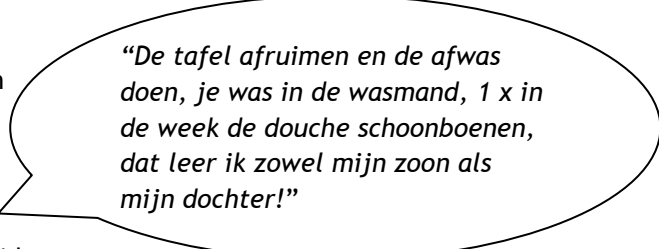
Daarnaast, benoemen enkele vrouwen, is het tijd voor acceptatie van de verschillen tussen mannen en vrouwen. Zij vinden het tijd dat vrouwen (en mannen) mogen zijn wie ze zijn, en daarmee niet gediskwalificeerd worden voor allerlei banen en taken: ontdek en waardeer de toevoegende waarde van typisch vrouwelijke invloeden in het bedrijfsleven!

Een vrouw verwoordt het zo: *"We leven nu in een masculiene maatschappij waarbij een huilende vrouw op het werk meteen wordt afgedaan als zwak, net zoals een man die ervoor kiest voor zijn kinderen te zorgen als zwak wordt gezien. Als we elkaars keuzen én elkaars kwaliteiten beter zouden waarderen en erkennen, zou er al heel wat veranderen. Ik geloof dat dat ook al bezig is, maar het is een proces, dat kost tijd. Ik heb er vertrouwen in"*.

Overigens waren nog veel meer respondenten positief over de toekomst. Er wordt veel gesproken over een proces van verandering dat al gaande is en over vertrouwen in de toekomst.

Het begint bij de opvoeding

Over die toekomst hebben de vele respondenten het als zij wijzen op het belang van opvoeding als instrument naar meer gelijk(waardig)heid tussen mannen en vrouwen. Er wordt hier bijvoorbeeld de bewustwording genoemd van het belang van opleiding, de 'vanzelfsprekendheid van gelijkheid' en het gevoel van eigenwaarde. *"Gevoel van gelijkheid is helaas niet iets wat ik aan mijn dochter doorgeef door het haar een keer te vertellen, maar wel iets waar ik bewust mee om ga: welk voorbeeld geven mijn man en ik haar, wat stimuleren we bij haar?"*

"De tafel afruimen en de afwas doen, je was in de wasmand, 1 x in de week de douche schoonboenen, dat leer ik zowel mijn zoon als mijn dochter!"

"Vrouwen moeten ophouden met het vertroetelen van hun zoons" zeggen meerdere respondenten, waar anderen aan toevoegen: *"We moeten onze dochters het zelfvertrouwen meegegeven dat ze goed zijn zoals ze zijn"*. Of, in het kader van de gelijkwaardigheid, zegt deze vrouw het misschien wel het mooist: *"Zelfvertrouwen en gelijkwaardigheid moeten steeds normaler worden, en dat moeten wij dus aan onze kinderen meegeven: aan onze dochters én onze zoons"*.

Voetbal is voor iedereen die dat leuk vindt

In de eerste levensjaren kunnen kinderopvang en school hier ook een rol in hebben, door zich bewust te zijn van de stereotypen en vooroordelen die zij, als mens zijnde, hebben en daar ook rekening mee te houden in hun methodieken en hun gedrag: *"Mijn dochter verkondigt steeds maar weer dat voetbal voor jongens is, waarop ik dan fanatiek en politiek correct inhaak met 'Nee hoor, voetbal is voor iedereen die dat leuk vindt'. Dat krijgt ze mee op school, jongens gaan voetballen en dan zegt de juf tegen de meisjes: laat die jongens lekker voetballen, kom, wij gaan lekker rustig tekenen"*. Rolbevestigende kinderboeken worden in dit kader ook genoemd (*"die zouden verboden moet worden!"*), evenals tienertijdschriften, die volgens sommigen veel minder rolbevestigend kunnen worden gemaakt.

Rolmodellen gezocht

Een manier om stereotypebeelden te beïnvloeden zijn volgens een deel van de respondenten goede voorbeelden: *"Wijze vrouwen in de politiek en in de top. En dan niet vrouwen die daar gekomen zijn omdat ze proberen net als een man te zijn, maar met al haar vrouwelijke eigenschappen, gekoesterd"*. Vrouwelijke politici, bestuurders, ondernemers. Het belang van rolmodellen wordt omschreven als *"het visualiseren van gelijkwaardigheid"*. En ook hier geldt dat dit ook nodig is voor mannen: mannen aan de top die ook wel eens thuis moeten blijven omdat hun kind ziek is, of die vier dagen werken en één zorgdag op zich nemen.

Praktische zaken

Hoewel vele respondenten laten weten wars te zijn van wet en regelgeving ("*een wet op papier dat is lang niet alles, we moeten zelf onze kansen pakken*"), worden er toch ook regelmatig praktische punten genoemd die de vooral de overheid moet regelen. De kinderopvang betaalbaarder en beter geregeld wordt daarbij vaak genoemd, met de overheid als verantwoordelijke om dat goed te regelen of op zijn minst te stimuleren bij grote werkgevers. Ook wordt door meerderen geopperd om gelijke beloning bij gelijke werkzaamheden wettelijk verplicht te stellen. Dit geldt ook voor een vrouwenquotum bij topfuncties: "*Anders wordt het 'old boys network' nooit doorbroken*".

5.3 Wie gaat dat doen?

Wie is er verantwoordelijk voor die verbeterslag? Er is gevraagd hoe groot de rol van verschillende personen en instanties is in het bewerkstellingen van de verbetering. De antwoorden staan weergegeven in tabel 5.4.

Tabel 5.4

18. Hoe groot moet volgens u de rol hierbij zijn van:	Grote rol	Kleine rol	Geen rol
Uzelf	47%	36%	17%
Ouders	67%	24%	9%
School	69%	26%	5%
Kinderopvang	42%	42%	17%
Gemeente	50%	38%	12%
Rijksoverheid	64%	27%	9%
Vrouwenorganisatie	53%	34%	13%

Allereerst valt op dat eigenlijk alle mogelijk verantwoordelijken een rol krijgen toebedeeld door de respondenten. De grootste rol is volgens hen weggelegd voor school, ouders en de rijksoverheid. School en ouders hebben betrekking tot de opvoeding. De kinderopvang vindt men daarin iets minder belangrijk. Wat vervolgens relatief laag scoort is het antwoord 'uzelf'. Dat is opvallend omdat dit wel een veelgegeven antwoord is bij de open vraag over wat er nog zou kunnen veranderen. Dit heeft onder andere te maken met dat ook de antwoorden van de mannen hierbij zijn opgeteld. Als vrouwen en mannen in nadere analyse worden gesplitst zegt 57% van de vrouwen dat zij zelf een grote rol spelen, tegenover 34% van de mannen.

Veel respondenten zien ook een grote rol voor de vrouwenorganisaties⁵. Van de vrouwelijke respondenten zegt 61% dat zij een grote rol kunnen spelen (ten opzichte van 40% van de mannen). Hier wordt nader op ingegaan in de volgende paragraaf.

5.4 Rol van vrouwenorganisaties

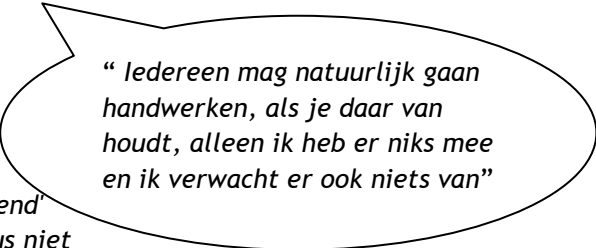
Welke rol kunnen vrouwenorganisaties spelen bij het vergroten van de gelijk(waardig)heid tussen mannen en vrouwen in Nederland? Wat verwachten mensen van vrouwenorganisaties?

⁵ Er is actief geworven onder vrouwen organisaties, wat dit percentage positief kan hebben beïnvloed. Echter, het percentage dat niet via een panel heeft meegedaan is slechts 10%, dus die invloed zal beperkt zijn.

Vrouwen organisaties moeten geen handwerkclubje zijn

Allereerst komt er een aantal dingen naar voren die de respondenten juist niet willen: bij sommigen bestaat het beeld van een vrouwenclubje waar men met elkaar handwerkt en theedrinkt. Daardoor hebben zij lage verwachtingen van een vrouwenorganisaties als hun belangenvertegenwoordiger.

Daarnaast spreken meerdere mensen de zorg (en soms zelfs afkeer) uit dat een vrouwenorganisatie vooral verschillen tussen mannen en vrouwen benadrukt en vrouwen stimuleert in hun slachtofferrol: *"Niet 'bedreigend' en vooroordelen bevestigend voor mannen, dus niet geitenwollensokkerig-feministisch", "De zaken eens positief benaderen in plaats van altijd maar negatief", "Mannen tegen de vrouwen is een verkeerde basis".*

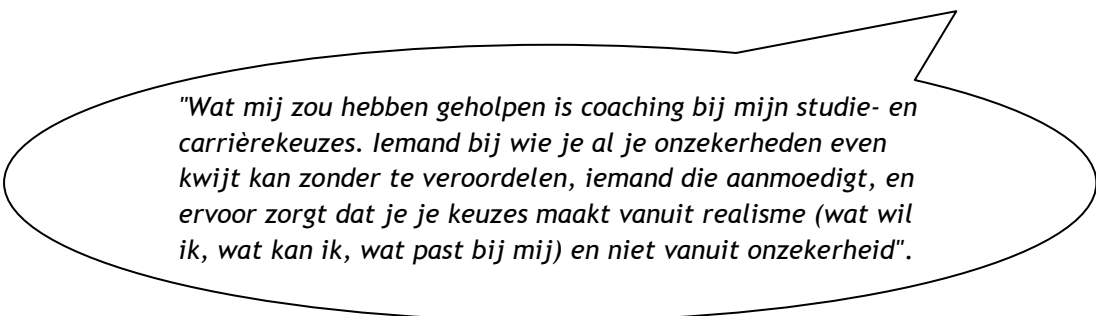
"Iedereen mag natuurlijk gaan handwerken, als je daar van houdt, alleen ik heb er niks mee en ik verwacht er ook niets van"

Doe het met mannen

Ook hier wordt benadrukt dat de emancipatie van mannen in verbinding staat met de emancipatie van vrouwen: haal mannen erbij, wordt er gezegd. *"Maak er een gemengde club van", "Dialoog is belangrijk, en alleen met vrouwen bij elkaar zitten is een eenzijdige dialoog".* Hieruit volgen ideeën als gespreksavonden met mannen en vrouwen, discussieavonden, mannelijke werkgever uitnodigen om uit te wisselen wat vrouwen op de werkvloer ervaren, hoe de werkgever vrouwen op de werkvloer ervaart: wegnemen van vooroordelen, elkaar tips geven hoe met elkaar om te gaan.

Stimuleren van zelfvertrouwen

Er wordt ook een heleboel positiefs verwacht en gewenst van de vrouwenorganisaties. Het stimuleren en ondersteunen van vrouwen in hun zelfvertrouwen en stevigheid wordt vaak genoemd. De middelen die hierbij worden geopperd (de ene concreter dan de ander) zijn: sollicitatiecursussen, workshop zelfvertrouwen, 'peerteaching', aanmoedigen van vrouwelijke ego's, aansturen op 'eigen kracht', hulp bij zelfacceptatie: dat je goed bent zoals je bent.

"Wat mij zou hebben geholpen is coaching bij mijn studie- en carrièrekeuzes. Iemand bij wie je al je onzekerheden even kwijt kan zonder te veroordelen, iemand die aanmoedigt, en ervoor zorgt dat je je keuzes maakt vanuit realisme (wat wil ik, wat kan ik, wat past bij mij) en niet vanuit onzekerheid".

Informereren en bewust maken

Daarnaast wordt informatieverstrekking en bewust maken door velen naar voren gebracht als een belangrijke taak van vrouwenorganisaties. Informatie naar vrouwen (en mannen) toe over welke ongelijkheden er zijn, welke cijfers daarvan bekend zijn en informatie over je rechten. Aansprekende misstanden aankaarten, inzichtelijk maken wat er mis ging en hoe het anders kon. En de 'good practices' belichten, om bijvoorbeeld werkgevers en politiek te inspireren.

Achter hun vódden aanzitten

Het lobbyen bij de politiek en werkgevers is een ander veel genoemde mogelijke rol van vrouwenorganisaties. Bestuurlijke inbreng om gelijke kansen te stimuleren. Het onderwerp dat

daarbij het vaakst wordt genoemd is kinderopvang. *"zorg voor kinderopvang op de werkplek, en de gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen op de werkvloer zal flink stijgen"*.

Organiseren van netwerken

Het organiseren van vrouwelijke netwerken wordt ook regelmatig genoemd. Op die manier kunnen ze elkaar inspireren en stimuleren in zelfvertrouwen en in ondernemen van persoonlijke actie. Elkaars kinderen opvangen wordt hierbij ook genoemd: *"Een netwerk maakt dat je minder alleen staat, niet alles alleen hoeft te bedenken en op te lossen. Dat is niet alleen fijn maar ook nog eens heel praktisch"* deelde een respondent. Een ander zei hierover *"Die groep moet wel voor iedereen toegankelijk zijn. Vrouwenorganisatie moeten er wel voor zorgen dat ook jongeren en allochtonen er zich op hun plek kunnen voelen"*.

Zichtbaarheid

Veel mensen vinden dat vrouwenorganisaties zichtbaarder zouden kunnen zijn: actief publiceren, vaker bijeenkomsten organiseren, breed verspreide en goede publiciteit. Een respondent geeft de tip om de publieke omroep als medium in te zetten: *"Zorg dat je in praatprogramma's komt, er is genoeg interessants en belangwekkends te melden! Zorg er wel voor dat je iemand stuurt die niet als een mannenhater overkomt, dat is immers niet de boodschap!"*

Lokaal of landelijk

Er wordt door meerdere mensen gezegd dat lokale organisaties volgens hen niet zoveel kunnen betekenen, dat het veel meer landelijk georganiseerd moet worden. Dit lijkt vooral te gelden voor de lobbyactiviteiten, het bewust maken van de feiten naar overheid en werkgevers toe. Workshops en netwerken kunnen daarentegen, of misschien wel juist, heel goed lokaal worden georganiseerd.

Andere cultuur = andere hulpvraag?

Een paar vrouwen merken op dat de emancipatie van allochtone vrouwen op een ander punt staat, of zich op een andere manier ontwikkeld. Daarom hebben deze vrouwen misschien andere behoeften en hulpvragen richting vrouwenorganisaties. De respondenten benadrukken het belang voor vrouwen om hier expliciet aandacht voor te hebben.

5.5 Samengevat

Zeven van de tien vrouwen vindt haar eigen positie nu beter dan de positie van haar moeder toen zij dezelfde leeftijd had. Dit voorkomt niet dat een meerderheid van 66% van de vrouwen en 65% van de mannen van mening is dat er ook nog veel ruimte is voor verbetering wat betreft de gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen. Oudere vrouwen vinden dit vaker dan jongere vrouwen (tabel 5.3).

Welke verbeteringen dat moeten zijn, daar hebben de respondenten massaal ideeën over. Die gaan vooral over mentaliteitsverandering, in de vrouw zelf, ook in de man, en ten slotte in De Maatschappij: minder vast zitten in de stereotypen en in 'hoe dat nou eenmaal werkt' en herwaardering van typisch vrouwelijke kwaliteiten (en mannen).

Naast de mentaliteitsverandering wordt een aantal praktische zaken genoemd, waarvan de belangrijkste goede en betaalbare kinderopvang en gelijke beloning bij gelijk werk.

De rijksoverheid, school en ouders zijn de belangrijkste 'instituten' die voor deze verandering verantwoordelijk zijn.

Vrouwenorganisaties kunnen ook een belangrijke bijdrage leveren. Met name aan de ontwikkeling van het zelfvertrouwen en de zelfacceptatie bij vrouwen. Ook zijn ze idealiter een belangrijke bron informatie en een belangenbehartiger bij het rijk en bij werkgevers. Mannen zijn uitdrukkelijk geen tegenstander, maar juist gesprekspartners.

Uit alle antwoorden die gebruikt zijn voor dit hoofdstuk sprak met name een positief gevoel: we zitten in een proces, het heeft tijd nodig, en we komen er wel uit, en dat doen we samen.

Samenvatting en conclusies

In dit onderzoek wilden we erachter komen hoe vrouwen tegen hun positie als vrouw aankijken, in Nederland, anno nu. Hoe ervaren en beoordelen zij de gelijk(waardig)heid tussen mannen en vrouwen? Wat zijn hun wensen en ideeën voor verbeteringen? Via webpanels, vrouwenorganisaties en bezoekers van 8 maart activiteiten in Alkmaar en Den Helder, deden er 1200 mensen mee. Hiervan bleek 45% man te zijn, wat ons de ongeplande maar interessante mogelijkheid gaf om af en toe resultaten tussen mannen en vrouwen te vergelijken.

We zijn op de goede weg, en er zijn nog een hoop verbeterpunten

De vrouwen die meededen aan dit onderzoek zijn positief over hun positie als vrouw. Er valt ook nog genoeg te bereiken op het gebied van gelijk(waardig)heid tussen mannen en vrouwen! Zo vindt bijvoorbeeld zeven van de tien vrouwen dat zij beter hun best moeten doen dan mannen om iets te bereiken in de maatschappij (vier van de tien mannen deelden deze mening). Ook ziet de helft van de vrouwen een verplicht vrouwenquotum bij organisaties als noodzakelijk om gelijkwaardigheid in het bedrijfsleven te bevorderen (de helft van de mannen was het hiermee juist oneens).

Maar men is positief gestemd over de kans op verbetering: er is al een proces gaande, zo zeggen de vrouwen die meededen, en de veranderingen die nodig zijn kosten nu eenmaal tijd. De tendens is daarbij: vrouwen moeten dat niet alleen doen, mannen moeten daarin mee gaan: we doen het samen.

Wat vrouwen nog niet weten (en wel zouden moeten weten)

De kennis op het gebied van verschillen tussen mannen en vrouwen kent een aantal opvallende lacunes. 38% van de vrouwen wist nog niets af van de ongelijke behandeling die op de arbeidsmarkt wordt ervaren bij zwangerschap. Het minst bekend waren de vrouwen met het feit dat medicijnen en medische behandelingen voornamelijk op mannen wordt getest, waardoor het effect op vrouwen minder goed of zelfs slecht kan zijn. Meer dan de helft van de vrouwen wist daar niet van.

Discussie en aandachtspunten

Het niet erkende verschil tussen mannen en vrouwen in de medische wereld is een ongelijkheid die niet gaat over nuances binnen het principe van gelijkheid, zoals kenmerkend voor de derde feministische golf. Het gaat hier om een heel concrete praktijk, waarbij vrouwen gewoon heel simpel, op grond van hun sekse, worden benadeeld.

In mei 2014 is op initiatief van WOMEN Inc. en het ministerie van OCW de Alliantie Gender en Gezondheid in het leven geroepen. Dit is een samenwerkingsverband met onder andere beleidsmakers, medisch specialisten, zorgverzekeraars, kennisinstituten, vrouwenorganisaties, onderzoeker en wetenschappers. De Alliantie pleit voor erkenning van de verschillen tussen mannen en vrouwen in de gezondheidszorg⁶. Ook WomanLink⁷ in Alkmaar maakt werk van dit onderwerp: in 2014 organiseert elke maand een andere organisatie in Alkmaar een activiteit rondom dit thema onder de noemer 'Hart voor Vrouwen'.

Hopelijk is deze aandacht wat er nodig is om het om de omslag in de medische wereld groots te maken. En dat de norm wordt zoals Ineke Klinge, hoofddocent Gender Medicine aan de Universiteit Maastricht die stelt: "Wetenschappelijk onderzoek dat het man-vrouwverschil niet in ogenschouw heeft genomen, is slecht onderzoek"⁸.

Hopelijk zeggen wij over minder dan honderd jaar: "Was dat zo toen? Zó ouderwets."

⁶ <http://www.womeninc.nl/gezondheid>

⁷ <http://www.womanlink.nl>

⁸ <http://www.scientias.nl/strijd-der-seksen-losgebarsten-de-medische-wetenschap/96133>

Veel ervaringen met ongelijke behandeling, het vaakst op de arbeidsmarkt

Vier van de tien vrouwen ervaart wel eens ongelijke behandeling. Hierbij vinden we een verschil tussen de leeftijdscategorieën: de middelste leeftijdscategorie (31 t/m 60 jaar) ervaart 11% vaker ongelijke behandeling dan de jongste categorie (42% tegenover 31%).

Al deze ervaringen komen het vaakst voor op de arbeidsmarkt: vrouwen voelen zich vooral anders behandeld, minder serieus genomen dan hun mannelijke collega's (zowel meerderen als ondergeschikten), benadeeld bij salaris onderhandelingen en promotiemogelijkheden.

Discussie en aandachtspunten

Veel vrouwen voelen zich minder serieus genomen. Een vrouw gaf als voorbeeld: "Een idee van mij werd in een vergadering genegeerd. Hetzelfde idee dat mijn mannelijke collega even later voorstelde werd juichend aangenomen." De vraag is, hoe komt dat?: wordt er niet naar haar geluisterd omdat ze een vrouw is? Of wordt er niet geluisterd omdat de manier waarop ze het idee heeft gebracht haar collega's niet aanspreekt: te zacht, te onzeker? En moet deze vrouw dan gaan proberen om haar ideeën op eenzelfde manier te brengen als haar mannelijke collega? Of kunnen haar ontvangers op een andere manier gaan luisteren?

Het antwoord hierop ligt waarschijnlijk in het midden. Dit komt ook terug in de voorstellen van de vele respondenten voor verbetering, die in hoofdstuk vijf worden gegeven door de respondenten: mentaliteitsverandering bij de vrouw zelf, bij de man zelf, en in de maatschappij in zijn geheel. Hierover verderop in de samenvatting meer.

Vrouwen willen meer werken, mannen willen meer zorgen

De werkuren, het inkomen, zorg voor de kinderen en zorg voor het huishouden: een ruime meerderheid van zowel de mannen als de vrouwen geeft op al deze onderdelen aan een (ongeveer) gelijke verdeling ideaal te vinden. Deze meerderheid omvat steeds tussen de 60 en 66 procent, met uitzondering van de traditioneel vrouwelijke taken (zorg voor kinderen en huishouden): drie kwart van de vrouwen zien die taken graag gelijk verdeeld.

Bij de vraag of hun ideaal overeenkomt met de werkelijkheid, blijkt dat veel vrouwen meer zouden willen werken en minder voor de kinderen en het huishouden zouden willen zorgen dan zij op dit moment doen. Bij mannen is dit andersom: 40% van de mannen vindt zijn eigen aandeel in de zorg van de kinderen op dit moment te klein, en 46% van de mannen zou ook wel meer in het huishouden willen doen.

Discussie en aandachtspunten

Vrouwen willen meer werken, mannen willen meer zorgen. We constateren hier dat er in principe sprake is van op elkaar aansluitende wensen. Dus: waar wachten we nog op?! Wat houdt ons tegen? Beloningsverschillen? Imagoproblemen? De norm van je ouders?

Wie kan er **hoe** voor zorgen dat mannen minder gaan werken en vrouwen meer?

De positie van vrouwen is door de tijd heen verbeterd

Dat zeggen zeven van de tien vrouwen, als ze hun eigen positie als vrouw vergelijken met de positie van hun moeder toen die dezelfde leeftijd had. Dit heeft vooral te maken met vrijheid in keuzes en de mate van zelfstandigheid die vrouwen nu hebben. De oudste leeftijdscategorie vindt het vaakst dat zij het beter hebben dan vroeger. De jongste leeftijdscategorie vindt het vaakst dat zij het **net zo goed** hebben als hun moeder.

Gaarne uw mentaliteit te veranderen

Desalniettemin voorkomt dit niet dat 66% van de vrouwen (én 65% van de mannen) van mening is dat er ook nog veel ruimte is voor verbetering wat betreft de gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen. Hierbij geldt: hoe hoger de leeftijdscategorie waarbinnen de vrouw valt, hoe vaker zij verbeterpunten ziet ten behoeven van de vrouwenemancipatie.

Er is massaal geantwoord op de vraag wat er dan beter kan. Dit komt grotendeels neer op mentaliteitsveranderingen: in de vrouw zelf, maar ook in de man en tenslotte in De Maatschappij. Dus het herwaarderen van typisch vrouwelijke kenmerken, minder vastzitten in de stereotypen, normen en waarden en in 'hoe dat nou eenmaal werkt'. Een functie 'die echt alleen maar fulltime kan worden gedaan', kan na een mentaliteitsverandering misschien, soms, toch ineens in vier dagen, en bereikbaarheid op de vijfde dag, of opgedeeld in twee parttime functies. De meningen verschillen over hoe actief dit moet worden gestimuleerd door de overheid en werkgevers: moet er gewerkt worden aan een gerichte cultuurverandering of is er genoeg natuurlijk proces dat we zijn werk kunnen laten doen?

Naast de mentaliteitsverandering worden ook een paar praktische zaken genoemd. Vooral de kinderopvang wordt vaak aangedragen als een groot potentieel winpunt voor de emancipatie van de vrouw. Daarnaast wordt een verbetering (wetgeving?) op het gebied van gelijke beloning bij gelijk werk genoemd.

Volgens de respondenten zijn de rijksoverheid, scholen en ouders de 'instituten' met de meeste verantwoordelijkheid om de genoemde veranderingen te bewerkstelligen.

De rol van vrouwenorganisaties

Maar ook de vrouwenorganisaties kunnen een belangrijke bijdrage leveren. Met name aan de ontwikkeling van het zelfvertrouwen bij vrouwen, het verspreiden van belangrijke informatie en het organiseren van relevante netwerken. Ook zijn ze idealiter een belangrijke belangenbehartiger bij het rijk en bij werkgevers. Mannen zijn uitdrukkelijk geen tegenstander, maar juist gesprekspartners.

Work in progress!

Zoals gezegd: uit de reacties van vrouwen spreekt met name een positief gevoel. We zitten in een proces, de goede kant op. Zoiets heeft tijd nodig, maar we komen er wel uit en dat doen we samen: mannen, vrouwen, politiek.

Discussie en aandachtspunten

Dat er al een proces gaande is, wordt wellicht onderbouwd door de verschillen die we vinden tussen de leeftijdscategorieën. De jongste groep ervaart het minste ongelijke behandeling, ziet onderlinge steun en een verplicht vrouwenquotum het minst vaak als winpunt en vindt het minst vaak dat er nog iets te winnen valt op het gebied van emancipatie.

Spreekt hier een groep jonge vrouwen die onverschillig is op het gebied van gelijke rechten? Gaat het beeld, dat deze vrouwen over hun eigen gelijk(waardig)heid hebben, misschien veranderen op het moment dat zij een gezin krijgen? Wanneer ze vaker te maken krijgen met vraagstukken als 'wie gaat er minder werken als de opvang te duur is?', 'wie gaat er naar huis als er een kind ziek is?', enzovoorts. Of is het verschil met de andere leeftijdscategorieën een uiting van een groep vrouwen die al een mentaliteitsverandering is doorgegaan? Vrouwen waarvoor de gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen al veel logischer is dan voor hun ouders en grootouders? De toekomst zal het uitwijzen.